

ZMIANY W KODEKSIE POSTĘPOWANIA CYWILNEGO I ICH WPŁYW NA PROCES OCENY KRZYWDY POSZKODOWANEGO PRZEZ SĄD

SSO Piotr Jakubiec

Podstawa prawna i przesłanki roszczeń

Art. 415 Kodeksu cywilnego

Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia.

Przesłankami odpowiedzialności są:

- zdarzenie (czyn niedozwolony), z którym ustawa wiąże obowiązek naprawienia szkody,
- powstanie szkody,
- związek między zdarzeniem a szkodą, rozumiany jako adekwatny związek przyczynowy.

Art. 361 § 1 k.c. Zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła.

Ciężar dowodu wystąpienia przesłanek odpowiedzialności spoczywa na poszkodowanym - [art. 6](#) k.c.

Możliwe jest powołanie się na domniemania faktyczne na zasadach ogólnych ([art. 231](#) k.p.c.).

Szczególnie doniosłe znaczenie może mieć dowód *prima facie*.

Podstawa prawna odpowiedzialności za uszkodzenie ciała roszczenie o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę

Kodeks cywilny:

Art. 444 § 1. W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wynikłe z tego powodu koszty. (...)

Art. 445 § 1. W wypadkach przewidzianych w artykule poprzedzającym sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

ZADOŚĆUCZYNIENIE

Co do funkcji zadośćuczynienia wykształciły się dwie teorie:

- ❑ teoria kompensacyjna - przybliżony ekwiwalent, wynagrodzenie szkody,
- ❑ teoria kary prywatnej - ukaranie sprawcy, wymierzenie mu dolegliwości pieniężnej

Roszczenie o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę

Wyrok
Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 16 marca 2017 r.
I ACa 1206/16

Zadośćuczynienie odgrywa przede wszystkim rolę kompensaty, a więc jego cel jest tożsamy z celem stawianym odszkodowaniu, czyli jego wysokość musi przedstawiać ekonomicznie odczuwalną wartość. Pamiętać jednak należy, że o ile szkoda majątkowa w postaci *damnum emergens* i *lucrum cessans* (art. 361 § 2 k.c.) stanowi wartość mierzalną, tj. taką, którą można policzyć, krzywda stanowi tę postać szkody, której wprost nie da się zmierzyć i określić jej wartości. O rozmiarze zadośćuczynienia należącego poszkodowanemu powinien decydować:

- rozmiar doznanej krzywdy, czyli stopień doznanych przez niego cierpień fizycznych i psychicznych,
- ich intensywność,
- czas trwania,
- nieodwracalność następstw,

a także charakter zajęć i pracy wykonywanych przed zdarzeniem, poczucie nieprzydatności społecznej, bezradność życiową, w tym konieczność korzystania z pomocy innych osób oraz inne okoliczności, których nie sposób wymienić wyczerpująco, a które w każdym wypadku mają charakter indywidualny. Niewymierny i ocenny charakter kryteriów mających wpływ na ustalenie wysokości zadośćuczynienia skutkuje tym, że sąd przy orzekaniu ma pewną swobodę i w ramach tej swobody orzeka, jaka kwota zadośćuczynienia będzie w danych okolicznościach odpowiednia.

PODSTAWY USTALENIA WYSOKOŚCI ZADOŚĆCZYNIENIA

- stopień cierpień fizycznych i psychicznych,
- czas ich trwania,
- nieodwracalny charakter,
- kalectwo,
- oszpecenie,
- konieczność dalszych zabiegów,
- wiek poszkodowanego,
- rodzaj wykonywanej pracy,
- niezdolność do pracy – nieprzydatność społeczna,
- stopień winy sprawcy,
- postawa sprawcy po wyrządzeniu szkody,
- stosunki majątkowe stron (z uwzględnieniem ochrony gwarancyjnej wynikającej z ubezpieczenia)

Poszerzenie zakresu spraw rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym

Art. 505¹ § 1. W postępowaniu uproszczonym rozpoznaje się sprawy o świadczenie, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dwudziestu tysięcy złotych (...)

§ 2. Spośród spraw wymienionych w § 1 nie rozpoznaje się w postępowaniu uproszczonym spraw:

- 1) należących do właściwości sądów okręgowych;
- 2) małżeńskich i z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi;
- 3) z zakresu prawa pracy rozpoznawanych z udziałem ławników;
- 4) z zakresu ubezpieczeń społecznych, z wyjątkiem spraw wymienionych w art. 477⁸ § 2 i spraw o rentę.

§ 3. Sąd może rozpoznać sprawę z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym, jeżeli może to przyczynić się do sprawniejszego rozwiązania sporu.

Dowód z opinii biegłego w postępowaniu uproszczonym

Art. 505⁷ § 1. Ilekroć ustalenie zasadności lub wysokości świadczenia powinno nastąpić przy zastosowaniu wiadomości specjalnych, od uznania sądu zależy powzięcie samodzielnej oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy albo zasięgnięcie opinii biegłego.

§ 2. Opinii biegłego nie zasięga się, jeżeli jej przewidywany koszt miałby przekroczyć wartość przedmiotu sporu, chyba że uzasadniają to wyjątkowe okoliczności.

świadek-ekspert

§ 3. Złożenie zeznań przez świadka nie stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał jako świadek, nawet jeżeli uprzednio sporządził opinię na zlecenie podmiotu innego niż sąd.

Dowód z opinii biegłego a dowód z zeznań świadka

Wyrok

Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

z dnia 12 marca 2019 r.

I ACa 785/16

Opinia biegłego zgodnie z art. 278 k.p.c. służy stworzeniu sądowi możliwość prawidłowej oceny materiału procesowego w wypadkach, kiedy ocena ta wymaga wiadomości specjalnych w rozumieniu powyższego przepisu (a więc zasobu wiadomości wykraczających poza zakres wiedzy powszechnej).

Dowód z opinii biegłego nie może być zastąpiony zeznaniami świadków (tym bardziej zeznaniami stron). O ile bowiem świadek/strona procesu ma zakomunikować swoje spostrzeżenia dotyczące okoliczności faktycznych, o tyle biegły ma poddać te okoliczności ocenie przy wykorzystaniu wiedzy fachowej. Rolą świadka lub strony procesu, nawet jeśli posiada wiadomości specjalne, jest wyłącznie przedstawienie informacji o faktach, a nie własnych opinii co do zagadnień pozostających domeną opinii biegłego. Nawet zatem, kiedy świadek/strona procesu dysponuje wiedzą fachową, jego zeznania pozostają informacją o faktach spostrzeżonych i ocenionych jedynie przez świadka/stronę, natomiast prawidłowość i zasadność tych ocen, należących do wiadomości specjalistycznych, wymaga już udziału biegłego, aby mogła być przyjęta przez sąd za wiążący element ustaleń faktycznych.

Rozszerzenie zakresu pojęcia dowodu z opinii biegłego

Art. 278¹. Sąd może dopuścić dowód z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę.

W obowiązującym przed nowelizacją stanie prawnym:

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 kwietnia 2018 r.

VI ACa 1679/16

Opinia sporządzona w innej sprawie, co do zasady nie stanowi dowodu z opinii w rozumieniu art. 278 k.p.c. i jako taka może być traktowana jedynie jako uzupełnienie stanowiska strony procesu, która na taką opinię się powołuje, nie mogłaby zaś być poddana ocenie przy zastosowaniu kryteriów określonych w art. 233 § 1 k.p.c.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 stycznia 2018 r.

V ACa 46/17

Opinia rzeczoznawcy sporządzona na zlecenie strony przed wszczęciem procesu cywilnego lub karnego lub w jego toku nie ma rangi dowodowej z opinii biegłego (art. 278 k.p.c.), ma natomiast rangę dowodu z dokumentu prywatnego (art. 245 k.p.c.). Oparcie przez Sąd orzeczenia na takiej opinii, w sytuacji gdy rozstrzygnięcie sprawy wymaga wiadomości specjalnych, stanowiłoby uchybienie procesowe

Przewidziane w art. 361 k.c. oraz art. 362 k.c. zagadnienia prawne mogą być badane przy udziale biegłych w zakresie ustalenia okoliczności faktycznych wymagających wiadomości biegłych w tym znaczeniu, że biegły oceni, czy i które z elementów określonego zdarzenia wpływają na powstały skutek i w jaki sposób. Jeśli następstwo określonego zdarzenia jest efektem różnych zachowań powinien to omówić w opinii przy wykorzystaniu wiedzy specjalistycznej.

Wybór biegłego (instytutu)

Znaczenie prawne opinii pozasądowych

Wyrok Sądu Najwyższego
z dnia 21 lipca 2016 r.
II CSK 668/15

1. Ciężar sprawdzenia, czy osoba która ma być powołana na biegłego ma odpowiednie kwalifikacje spoczywa na sędzie orzekającym. Sąd musi rozważyć z jakiej specjalności będzie potrzebny biegły, który z biegłych danej specjalności będzie mógł podołać czekającym go obowiązkom i czy ze względu na charakter sprawy nie należy dopuścić biegłych z różnych specjalności.
2. Jeżeli strona dołącza do pisma procesowego ekspertyzę pozasądową i powołuje się na zawarte w niej twierdzenia i wnioski opinię tę należy traktować jako część argumentacji faktycznej i prawnej przytaczanej przez stronę. Jeżeli strona składa taką ekspertyzę z intencją uznania jej przez sąd za dowód w sprawie, istnieją podstawy do przypisania jej znaczenia dowodu z dokumentu prywatnego w rozumieniu art. 245 k.p.c. Przedstawianie przez strony prywatnych opinii, do których stosuje się art. 253 k.p.c. jest zjawiskiem procesowym coraz częstszym. Niewątpliwie nie będąc dowodem z opinii biegłego stanowią one element materiału procesowego i powinny być udostępnione stronie przeciwnej. Prywatne ekspertyzy opracowane na zlecenie stron przed wszczęciem procesu, czy w jego toku są wyjaśnieniem, z uwzględnieniem wiadomości specjalnych, ich stanowiska i dlatego mogą stanowić przesłankę przemawiającą za koniecznością dopuszczenia przez sąd dowodu z opinii innego biegłego.

Informacja powszechnie dostępna jako podstawa ustaleń faktycznych

Art. 228 k.p.c.

§ 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. Sąd bierze je pod rozwagę nawet bez powołania się na nie przez strony.

§ 2. Nie wymagają dowodu również fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna oraz fakty znane sądowi z urzędu, jednakże sąd powinien zwrócić na nie uwagę stron."

Nowe obowiązki procesowe stron

Art. 127 § 1. W piśmie procesowym mającym na celu przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia (pismo przygotowawcze) strona powinna zwięźle podać stan sprawy, wyszczególnić, które fakty przyznaje, a którym zaprzecza, oraz wypowiedzieć się co do twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez stronę przeciwną.

Art. 205³ § 1. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione.

§ 2. Przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona uprawdopodobni, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba ich powołania wynikła później.

W postępowaniu likwidacyjnym zakład ubezpieczeń ma ograniczony czas na dokonanie ustaleń

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o *ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych**

Art. 14. 1. Zakład ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie w terminie 30 dni licząc od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego zawiadomienia o szkodzie.

2. W przypadku gdyby wyjaśnienie w terminie, o którym mowa w ust. 1, okoliczności niezbędnych do ustalenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń albo wysokości odszkodowania okazało się niemożliwe, odszkodowanie wypłaca się w terminie 14 dni od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe, nie później jednak niż w terminie 90 dni od dnia złożenia zawiadomienia o szkodzie, chyba że ustalenie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń albo wysokości odszkodowania zależy od toczącego się postępowania karnego lub cywilnego.

*tekst jedn. Dz. U z 2018 r., poz. 473

Zakład ubezpieczeń dysponuje zazwyczaj:

- dokumentacją medyczną
- oświadczeniem poszkodowanego,
- opiniami lekarskimi sporządzonymi na zlecenie zakładu ubezpieczeń.

Może ocenić materiał dowodowy zebrany w postępowaniu karnym, jeżeli postępowanie takie było prowadzone.

Winien ustalić wszystkie przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej, a w zakresie roszczenia o zadośćuczynienie przede wszystkim:

- czy poszkodowany doznał uszkodzeń ciała, a jeżeli tak to jakich,
- czy uszkodzenia ciała lub spowodowany nimi rozstrój zdrowia mają charakter trwały,
- jakie cierpienia fizyczne i psychiczne są następstwem urazu, jak długo te cierpienia trwają,
- czy u poszkodowanego mogą pojawić się w przyszłości dalsze następstwa doznanego uszkodzenia ciała.

W procesie cywilnym poszkodowany zgłasza przede wszystkim dowody osobowe:

- zeznania świadków,
- zeznania samego poszkodowanego,
- opinię biegłego.

Przy pozwie przedstawiana jest dokumentacja medyczna, ale nie zawsze kompletna.

Biegły zazwyczaj składa opinię po przesłuchaniu świadków i wysłuchaniu poszkodowanego – dysponuje opisem cierpień fizycznych i psychicznych jakich doznał i doznaje nadal poszkodowany.

Zakład ubezpieczeń swoje stanowisko w procesie opiera na ustaleniach i dowodach zebranych w postępowaniu likwidacyjnym.

Przebieg postępowania dowodowego na etapie przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego zależy zazwyczaj od stanowisk stron, a zwłaszcza twierdzeń i zarzutów pozwanego.

Rodzaj się pytania:

1. Czy dowód z opinii biegłego jest niezbędny w procesie o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę?
2. Jakie okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia wymagają wiedzy specjalnej (wiedzy medycznej lub z zakresu innej dziedziny), a jakie mogą być udowodnione przy pomocy dokumentów, zeznań świadków i stron?
2. Która ze stron procesu powinna domagać się przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego?
3. Jakie znaczenie może mieć inicjatywa dowodowa stron na etapie przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego?
4. Jakiej specjalności biegły lub instytut winien sporządzić opinię?
(medycyna, rekonstrukcja wypadków)